

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששירות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרמז = מאריך, רבוי: דרזא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש: ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט: מרמז ספקא – יתור לרבות, מכל מקום: דרזא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפישה; מרמז תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש: פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים: זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מדות דר" ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

הסבר אחד למקבילת תבנית הטעמים נמצא בבלי שבת יא ו-מכילתא על הפסוק (שמות יתרו יחג) ... מן-בקר עד-ערב: רש"י ... אפשר לומר כן? אלא כל דין שדן דין אמת לאמתו ... מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנאמר ויהי ערב וגו' בעה"ט ... כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנברא בה':

מקבילת בראשית אלהים ה' – מקור אפשרי למדרש המובא ב-ספר החינוך מצוה קיז אמרו זכרונם לברכה בבריאת עולם שיתף מידת רחמים מידת הדין ובראו.

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת צו ולשבת הגדול כמו הבריאה, ה' אלקים שתף מדת הדין במדת רחמים ובראו, ויקאנוני ויקרא כג כאשר אמרו בבריאת העולם [ב"ר יב, טו] שיתף מדת הדין במדת רחמים ובראו.

בראשית נח ח, כב: קביעת תקופות לאופק ירושלים

(כב) עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ

זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְגֵזֶן וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלְיָלָה לֹא יִשְׁכַּחוּ:

עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ - טפחה מונח אתנח

זָרַע - פזר – תגהו לעניין אחר, ואם צריך גם לענינו: כל עוד אפשר מעברים בא"י, רק אם כולם גלו מעברין בחו"ל.

וְקָצִיר - תלישא-גדולה – שער עיבור ותקופות, מנין מתמיד לימי החמה ולימי הלבנה.

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק ז

בשמנה ועשרים כאלול נבראו חמה ולבנה, ומניין שנים וחדשים וימים ולילות וקצים ותקופות ומחזורות ועבורים היו לפני הקב"ה, והיה מעבר את השנה ואח"כ מסרם לאדם הראשון בגן עדן, שנ' זה ספר תולדות אדם, מנין עולין בו תולדות בני אדם, והוא מסר לחנוך ונכנס תוך העבור ועבר את השנה, שנ' עוד כל ימי הארץ זָרַע וְקָצִיר, זרע זו תקופת תשרי, קציר זו תקופת ניסן, קור זו תקופת טבת, חום זו תקופת תמוז, קיץ בעתו וחורף בעתו, מנין החמה ביום ומנין הלבנה בלילה לא ישבותו, ...

בבלי עבודה זרה ח, א

גמ'. אמר רב חנן בר רבא: קלנא - ח' ימים אחר תקופה, סטרנורא - ח' ימים לפני תקופה, וסימנך: (תהלים קלט) אחר וקדם צרתני וגו'. ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחזור לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא, ... בשלמא למ"ד: בתשרי נברא העולם, יומי זוטי חזא, יומי אריכי אכתי לא חזא; אלא למ"ד: בניסן נברא העולם, הא חזא ליה יומי זוטי יומי אריכי! [דהוי' זוטי כולי האי לא חזא.

טט – ע"פ בבלי ע"ז ככר בבריאה היה שנוי יומי באורך זמן האור ביום, כאשר הוא מתארך עד תקופת תמוז ומתקצר עד תקופת טבת, כמתאים למיקום ירושלים מצפון לקו המשווה. הסיבה לכך לא מפורשת אבל זה למשל יכול להיות בגלל תנועה תנודתית של השמש וכדור הארץ זה מול זה. ע"פ ספורנו עה"ת אחר המבול הקב"ה הגביל תנועה בלתי טבעית לשמש בגלגל נוטה מקו המשווה הגורם להשתנות הזמנים (אור, עונות). דבר זה יכול להאמר גם לגבי כדור הארץ.

התבנית וְקָצִיר - תלישא-גדולה ... וְחֹרֶף – תביר, מרמזת על אפשרות לחישוב חשבוני. כאן מובאים בעיקר חישובי זווית מיצאה בימי תקופה שונים ממילות הקרא זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְגֵזֶן וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלְיָלָה

התוצאות הבולטות בחישובים שונים בפסוק הן:

- זָרַע וְחָם 360 מעלות מעגל,
- זָרַע וְקָצִיר ... וְחָם מחולק ב- זָרַע ... וְגֵזֶן וְחֹרֶף כפול 90 מעלות שווה 81.6253^0 זווית מיצאה השמש בי"ם בתקופת תמוז בסטיה זעירה מהזווית מיצאה תמוז מדודה 81.67262^0
- זָרַע וְחֹרֶף מחולק ב- זָרַע וְקָצִיר כפול 90 מעלות שווה 66.47^0 נטיית ציר כדור הארץ בסטיה זעירה, נטיית קו המשווה בזווית 23.53^0 לעומת נטיה נמדדת השווה 23.4392^0
- זָרַע \ וְגֵזֶן וְחֹרֶף כפול 90 מעלות שווה 55.08^0 לעומת הזווית הנמדדת השווה (קו הרוחב של י"ם ועוד קו הרוחב של חוג הסרטן דרומה מקו המשווה) $31.7666 + 23.4392 = 55.2058^0$. $55.08^0 - 90^0 = 34.92^0$ שהיא קירוב לזווית מיצאה השמש בי"ם בתקופת טבת
- וְחָם מחולק ב- וְלְיָלָה כפול 90 מעלות שווה 57.60^0 כמעט זווית המיצאה בי"ם תקופות תשרי וניסן. לעומת הזווית הנמדדת ע"י 90 מעלות פחות קו הרוחב של ירושלים $31.7666^0 - 90^0 = 58.233^0$ זווית מיצאה השמש בי"ם בתקופות תשרי וניסן.
- וְחָם מחולק ב- וְחָם כפול 90 מעלות שווה $80^0 - 80^0 = 10.00^0$ כנטיית הציר הגיאומנטרי מהציר הגיאוצנטרי בשנת 2010. הימצאות זווית הציר הגיאומנטרי בפסוק מרמזת על התכונות החשמליות – האלקטריות של כדור הארץ ועל כל תורת החשמל – האלקטריקה בבריאה.

לפיכך הפסוק גילה את הזוויות הנחוצות לקביעת ימי תקופה באופק ירושלים. כלי המדידה המתואר בעיקרין בבבלי סוכה ב,ב (דופן עשרים אמה ואורך צילה בתקופת תמוז) מאפשר לבית הדין לתכנן עיבורי חדשים ושנים ע"פ החשבון.

הפסוק בראשית נח ח, כב עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ וגו' מגלה תכנית כדור הארץ בתורה לקיום מצוות בראש ובראשונה בנקודת היסוד של כדור הארץ, מקום המזבח – אבן השתיה בירושלים, והתנועה הניצפית של השמש כלפי אבן השתיה. כל שאר היקום נמשך אחרי קביעה זאת וכדי לקיימה.

לב העולם בכ- 32 מעלות צפונה נמצא בערך בכארבע שישיות מגובה כדור הארץ החל בקוטב הדרומי. בזה דומה האדם לאדמה שלבו בכארבע שישיות מגובהו מן האדמה כעין מאמר חז"ל אדם עולם קטן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
 הצגת השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממש: מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפישה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.2 בראשית א,א

בראשית א,א: בראשית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

בְּרָאשִׁית – טפחא בתפקיד פותח טפה להתאפיין מהכתוב אחריו **בְּרָא אֱלֹהִים** – מונח אתנח,
בְּרָא – מונח – רבוי, **אֱלֹהִים** – אתנח – מגביל ומבדיל (**תורת מנחם – כב (תשי"ח ב) ש"פ משפטים**), צירוף הטעמים מונח אתנח מלמד כאן כי **בְּרָא אֱלֹהִים** מבטא רבוי הגבלות היינו צמצומים או הסתרות האלקות וכאשר ההסתר מלא אז הבריאה מתגלה. משמע שהבריאה היא גלוי אלקות בהסתרות ואלקות הוא "הדבר" האחד והיחיד שיש, שנאמר בפירוש ב-(**דב' ואת' ו, ד**) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:**
אנכי ה' אלקיך, בטעם תחתון **אנכי** – טפחא, ה' – מונח, **אלקיך** – אתנח,
אנכי"י – נוטריקון – אנא נפשי כתבית יהבית – מאנכ"י הוי' כל הוית הבריאה – הטב"ע (גי' 86) גימטריה **אֱלֹהִים** (גי' 86) – אתנח, בריאה מוגבלת לעומת א-לקים הבלתי בעל גבול.

בין תפקידי טפחא מציאנו הוראה על רבוי לא מוגבל, על אפיון מהקרא אל הקרא שלפניו בבחינת הנאמר **בבלי ברכות כה, ב**, והכא, בטופח **על מנת להטפית** איכא בינייהו. **בבלי גיטין עד, א**, מברר משמעות הבטוי "על-מנת" האם הוא תנאי או כאומר **מעכשן**. יש מצבים בהם משמעו **מעכשן**. אפשר כי **בְּרָאשִׁית** – טפחא, בתפקיד **מעכשן** הדברים הבאים:

- רבוי מאמרות ורבוי דברים נבראים
- במשמעות טופח על-מנת להטפיה מ-**עכשן** כי אין קרא לפניו.
- **בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** – טפחא מונח אתנח, הטפחא פותחת טפה ואז הכתוב אחריו ומאפיין את **בְּרָאשִׁית** והמלים **בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** הם ענין אחד שהבריאה מאוחדת בא-לקות.
- **בְּרָאשִׁית** – טפחא בתפקיד פסקא טעמא מלמד שהבריאה היא שנוי משמעות מהכתוב אחריה, בחסידות מוסבר כי הבריאה מרגישה עצמה מציאות נפרד מא-לקות, אבל מהתפקיד הקודם זה רק כביכול
- **בְּרָאשִׁית** – טפחא, בתפקיד התפשטות משמעות אלפניו, אבל היות ואין כתוב לפניו מלמד, שלפני הבריאה היה רק א-לקות

בְּרָאשִׁית – טפחא, בתפקיד התפשטות משמעות אלפניו, ואפשר כי מרמז משבע המלים של הפסוק אל הנאמר ב-**בבלי פסחים נד, א** והא תנאי: **שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם**, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח. תורה – דכתיב (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו. תשובה – דכתיב (תהלים צ) בטרם הרים ילדו וכתיב (תהלים צ) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. גן עדן – דכתיב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. גיהנם – דכתיב (ישעיהו ל) כי ערוך מאתמול תפתה. כסא הכבוד ובית המקדש – דכתיב(ירמיהו יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. שמו של משיח – דכתיב (תהלים עב) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו.

בראשית א,א – ב: [א] בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: [ב] וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹמָה וְהַיָּם עַל־פְּנֵי תְהוֹמָה וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

[ב] וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹמָה – רביע ... זקא-קטן, כעין מידה ל"ד שהמהרז"ו קורא לה ע"פ ס"ע פ"א יסוד לכל המידות לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. והסתום הוא שבבריאה הצורה שבחומר לא היתה גלויה שעל כך פירש **רש"י וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹמָה** וגו' – תהו – לשון 'תמה ושמומן', שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה. **תהו** – 'אשטורדישון' בלעז. **ובהו** – לשון 'ריקות וצדו' (ראה ת"א).
 ו-**רבינו בחיי** פירש שבחומר הנברא הִיְתָה – מרכא (לפני פשטא זקא-קטן) בתפקיד המשכה – הלבשה של ארבע צורות המרומזות בטעם רביע במלת [ב] וְהָאָרֶץ – רביע, ארבע יסודות בצורה שהלביש הבורא בחומר התוהו, וגם בתפקיד נקודה כפי' **רבינו בחיי וְהָאָרֶץ** אחרי הבריאה הזאת היתה תהו, כלומר חמר אין בו ממש והיתה בהו שהלביש אותה צורה, והזכיר הכתוב **ארבע יסודות שיש בצורה זו**, והם: **אש ורוח והמים והעפר**, ומלת "הארץ" כוללת **ארבעתם**, והוא כלל העולם השפל, ואף ע"פ שיסוד העפר הוא אחרון הזכירו ראשון ובו ידבר, ועל כן התחיל מן הארץ שהיא הנקודה, והפילוסופים קראוה נקודה לפי שהיא למטה מן הגלגלים נתונה בתוכם כנקודה בתוך העגול, וקראוה נקודה, לפי שהיא קבועה וקימת, אין לה תנועה כלל בכללה רק בחלקיה, כענין שכתוב: (קהלת א, ד) "והארץ לעולם עומדת", והנה היא בהפך מן הגלגל העליון המקוף, כי זה עליון בתכלית הדקות והזכות, וזו תחתון בתכלית העובי והעכירות. ואחר שהתחיל מן הארץ חזר לסדר היסודות בסדרו הראוי, והוא: האש והרוח והמים, הזכיר **וְהַיָּם**, הוא האש היסודית שהיא חשוכה, והקדימו ל-**רוח** מפני שהאש מקיף על הרוח, והקדים הרוח ל-**מים** כי הרוח מקיף על המים והמים מקיפים על הארץ. ... והודיענו הכתוב ככאן באמרו **וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹמָה**, כי הארץ לבשה צורה, והחשך שהוא האש מקיף למעלה מן המים והעפר מעורבים שקרא לשניהם יחד תהום, גו'

שמות וארא ו,ג: [ג] וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַי וְשָׁמַי ה' לֹא נִדְרַעְתִּי לָהֶם: זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב

וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַי וְשָׁמַי ה' לֹא נִדְרַעְתִּי לָהֶם, רבי חזקיה פתח ... דהא כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי מקדשא, ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתאה א"ש ורו"ח ומי"ם ועפ"ר, ואתחברו ארבע סטרי אלן בד' סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא, אר"ש ת"ח ד' קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ד' יסודין א"ש רו"ח ומי"ם ועפ"ר אלן אינון רזא עלאה וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצית השערות, אחת: סלוק = סוף-פסוק - מגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא פשטא; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא - יתור לרבוב, מכל מקום; דרגא תביר ספקא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר ספקא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא ספקא - קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף - רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק - הקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

נארא - רביעי, לבריאת האדם מעפר המקדש בארץ, ארבעה צדדי עולם התחברו במקום זה, ואלו נושאים ארבע יסודות עולם (צפון א"ש (מזרח) רו"ח (דרום) ומי"ם (מערב) ועפ"ר והתקין הקב"ה מהם גוף מתוקן משני עולמות עליון ותחתון, וארבעה הראשונים הם רזי האמונה והם אבות כל העולמות, ורו המרכבה העליונה הקדושה וגו' טט - ובהמשך הזוהר מלמד כיצד ארבעה היסודות מרכיבים את כל הבריאה באופנים שונים. בעקבות הפרסום בשנת התשע"א העיר הקורא שראשי תיבות שמו אל' שי' הי"ו, גלוי רמזי טעם רביעי בפסוקים אלו (בר' א,ב ושמות וארא ו,ב), הוא גלוי יסודי בתורה

והו גם הבסיס להא דיש ד אותיות בשם י-ק-ו-ק, ובעולם החומר ארבע כוחות (כבידה, חזק, חלש, אלקטרומגנטי) וארבע יסודות (קוורקים: גלואונים, פוטונים, בוסונים וגרביטונים) וארבע מרכיבים ב-DNA (adenine, C, T, A, G): thymine, cytosine, guanine) וארבע מרכיבים בדם הוא הנפש (כדוריות לבנות, כדוריות אדומות, טרומבוציטים, פלאסמה) וכו'

וגם ש-ד-י: ש"י עולמות הבנויים מ-ד יסודות המהוים אותם לכך ד במרכו ה-ש"י - ש-ד-י. וגם א-ל-ש-ד-י: שאל (כמו ביקש) באמצעות ד (היסודות) ברא את י (הספירות). וכן הוא באותה משמעות: א (הוא אלופו של עולם) לש (במובן צר צורה לחומר) באמצעות ד את י, וכנ"ל. וגם א-ל-ש-ד-י: יש במובנו א-ל-שד (במובן סד, כיסה בסיד, הסתיר) את י, שעולם הזה נברא ב-ה ועולם הבא נברא ב-י ונסתר מעינינו. וגם א-ל-ש-ד-י: יש במשמעו א (אלופו של עולם) לשד (כמו לשד השמן, הינו תמצית הטוב שבדבר) י (הינו עולמות העליונים ועשר ספירות וממילא כל ההויה והשתלשלותה).

בראשית א,ז: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵתַחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ - מונח זרקא סגול, הוספת משהו מענין הרקיע על הרקיע. כגון שני רקיעים, וילון, רקיע שמיני **בבלי חגיגה יב,ב** אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן, שנאמר: **(דברים יז)** הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים. ריש לקיש אמר: שבעה, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. וילון - אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית, **בבלי חגיגה יב,ב** ואמר רב אחא בר יעקב: **עוד** רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות, דכתיב **(חזקאל א,כב)** ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא.

הַמַּיִם אֲשֶׁר - פשטא פשטא, בתפקיד מידיות, בבת אחת, שני דברים שונים גורמים אחד הרב נחמן רוזנטל הי"ו בשם **רב נתן ספר ליקוטי הלכות (רבי נחמן מברסלב)** על הפסוק **בראשית א,ז**, **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** אפשר שע"פ הטעמים שבפסוק זה יש ללמוד שכמו שהרקיע נהיה במאמרו בבת אחת, כך בכל שאר המאמרות נהיה בבת אחת.

התורה והמצוה (ה) וכבר בארנו כי במאמר הא' יצאו היסודות מעורבים ויסוד המים היה מעורב עם יסוד האויר, כמ"ש ורוח אלהים מרחפת ע"פ המים, ועי"כ היו המים מתפשטים בגובה ... וכן ביום השני שנעשה הרקיע היה פעולתו להוציא האויר המרחף ביסוד המים ולעשותם מים פשוטים, וזה היה הכנה לקויית המים כמו שיתבאר, אולם לעשות הרקיע הזה הי' צריך להקדים מאמר יהי אויר, שכמו שגם עתה הרקיע הזה מתקיים ע"י אויר השמש שמכה על כדור הארץ וניצוצי האויר שבים באויר חוזר עד הסגריר כנ"ל בהקדמה ד' כן שם בטבע האויר הזה שנברא ביום הראשון, רק שהיה כוחו גדול ביתר שאת כי היה אויר בוער כאש, ופעל פעולתו בפקודת ה' ביום אחד מה שאויר השמש היה צריך לזה שנים רבות וגו'

אחד גורם לשניים - מבדיל בין שניים - רקיע מבדיל בין אויר ובין מים וגורם לעיבוי וגשמים או שניים גורמים לאחד - אויר בראשית המכה בארץ ושם עד הסגריר (אויר בראשית והארץ או הסגריר) גורם לרקיע

רמב"ן (א,ח): אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר, כי השמים המוזכרים בפסוק הראשון הם השמים העליונים, אינם מכלל הגלגלים. ... הזכיריהו בבראשית רבא (ב"ר ד,ב); אמרו: כל רבנין אמרין לה בשם רבי חנניה, רבי פינחס, רבי יעקב ברבי אבון בשם רבי שמואל ברבי נחמן; בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "יהי רקיע בתוך המים" (לעיל,ו), גלדה טיפה האמצעית, ונעשו שמים התחתונים ושמי השמים העליונים ... עוד - כי בעבור שירצו החכמים לעלות החמר הראשון עד תכלית ולעשותו דק מן הדקים, לא יראו שהשמים, שהם גוף מתנועע בעל חמר וצורה, הם הנבראים מן האין, **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** - מונח זרקא סגול, בתפקיד תנועה, תנועה סיבובית, כעין כריכות פתילי הצצית "והיה לכם לצצית" באותה תבנית טעמים. הרקיע (מהתפשטות חומר מהארץ הנבראת), הגלגלים ותנועות הגלגלים והכוכבים הם מיום שני של הבריאה.

בראשית ד,כה: וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הַיָּבֵל כִּי הָרַגוּ קַיִן:

וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחלה ובפועל, פי' **רש"י** ע"פ בר' רבה ... אמרו לו (נשות למך): קשוט עצמן תחלה, וגו' **לכתחלה** אתה מלמדנו לעשות מצות פריה ורביה ולא לדקדק על גזרתו של מקום, גזרת מיתת כל אדם, ושתהיה כליה לאדם, ובפועל אינך מקיים את מה שאתה מלמד לאחרים.

וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן מונח זקף-קטן, פעמיים זקף בין שני קיסרים, דבר החוזר וקורה או כעין בנין אב, פי' **רש"י** ע"פ בר' רבה ... מיד **וידע אדם** וגו', ומהו **עוד**? ללמד, שנתוספה לו תאוה על תאוותו, היינו להקים דורות חדשים כנאמר בקהלת שאדם יעסוק בפריה ורביה כל חייו כי לא ידע מי מצאצאיו יתקיים.

קהלת יא,ו: בִּבְקָרְךָ זָרַע אֶת-זָרְעֶךָ וְלַעֲרֹב אֶל-תַּנְחָה יִהְיֶה כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשַׁל תַּנְחָה אוֹ-זֶה וְאִם-שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹכִים: רש"י (ו) ובבקר זרע את זרעך וגו' - למדת תורה בילדותך, למוד בזקנותך; היו לך תלמידים בילדותך, יהיו לך תלמידים בזקנותך; נשאת אשה בת בנים בילדותך, שא אשה בת בנים בזקנותך; עשית צדקה בילדותך, עשה בזקנותך (ראה קה"ר יא,י). **כי אינך יודע איזה** (בנוסחאנו: אי זה) **יכשר** - אם תלמידים ובנים שבילדות יתקיימו לך, או שמא לא יתקיימו אלא שבזקנות. מצינו ברבי עקיבא שהיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים מגבת עד אנטיפטרוס, וכולן מתו מפסח ועד עצרת; ובא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם (ראה יבמות סב,ב). ולענין הבנים - מצינו באבצן "שלשים בנות שלה החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ" (שו' יב,ט), וכולם מתו בחייו; ובזקנותו "הוליד את עובד" (רות ד,כא) ונתקיים לו (ראה ב"ב צא,א).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניות השערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפאא – תור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, ב"כ מצב
 אחד נדרש; פסק | – סדור שנתקל, השלש והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
 (קפא – סדר קיימות; אולא = גיש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מוציאה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בולכה;

1.3 בראשית א,א (התשע"ג)

בראשית א,א – ג: [א] בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

[ב] וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹם וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

[ג] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:

משנה אבות: בעשרה מאמרות נברא העולם וגו'. **בבלי ראש השנה לב,א**, בראשית נמי מאמר הוא כדכתיב (**תהלים לג,ג**) **בְּדָבָר ה'**

שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וגו' רש"י בראשית נמי מאמר הוא – ואף על גב דלא כתיב ביה ויאמר יהי שמים – כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי

איברי ולא בידיים, דכתיב (**תהלים לג,ג**) **בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרִיחַ פִּי כָל-צְבָאָם:**

בבלי מגילה כא,ב, ורבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו? – ויאמר דבראשית? הני תשעה הוו! –

בראשית נמי מאמר הוא, רש"י בראשית נמי – דמשתעי בשמים ובארץ, דכתיב (**תהלים לג,ג**) **בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרִיחַ פִּי כָל-**

צְבָאָם: מאמר הוא – אף הן במאמר נבראו.

הרב ברס (כולל אור משה) – רש"י מתכווין שלא מילת בראשית היא מאמר אלא שהבריאה שנבראה בבראשית הייתה ע"י מאמר (בר' א,א ו-א,ב נברא באמירה) ולא שייך ויאמר כי לא היה אל מי לאמר (ראה מלבי"ם להלן).

בזוהר נאמר מפורש כי **בְּרֵאשִׁית** הוא מאמר **זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף ל עמוד א בְּרֵאשִׁית** ב' ראשית (במשמע בתוך

ראשית) ראשית מאמר הוא נימא **בְּרֵאשִׁית** איהו מאמר, אלא עד לא נפיק ואתפשט חיליה (עד שלא יצא והתפשט רבוי כח המעשים) (לעיל

ט"ז ע"ב) וכלא סתים ביה (הכל היה סתום –מוסתר בו) **בְּרֵאשִׁית** איהו ומאמר איהו, כיון דנפיק ואתפשט מניה חילין ראשית אקרי והוא מאמר בלחודוי (כיון שיצא והתפשט רבוי כח המעשים אז הוא נקרא ראשית, נקודת ההתחלה, והוא מאמר לעצמו)

זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף לא עמוד ב בְּרֵאשִׁית מאמר קרינן ליה והכי הוא ושיתא יומין נפקין מינה ואתכלילין ביה

זוהר - ספרא דצניעותא כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קעח עמוד ב בְּרֵאשִׁית בְּרָא, בְּרֵאשִׁית מאמר, בְּרָא חצי מאמר,

מי הם עשרה המאמרות? מלת ויאמר מופיעה 10 פעם במעשה הבריאה בפרק א. ומלת ויברך שהיא אמירה מופיעה 2 פעמים. לכן יש לברר מי הם עשרה המאמרות בהם נברא העולם.

פסיקתא זוטרות (לקח טוב) **בראשית פרשת בראשית פרק א** כדתנן בעשרה מאמרות נברא העולם, ואלו הן: בראשית ברא אלהים מאמר אחד, דכתיב בדבר ה' שמים נעשו (תהלים לג ג), מאמר ב' ויאמר אלהים יהי אור, ג' יהי רקיע, ד' יקוו המים, ה' תדשא הארץ, ו' יהי מאורות, ז' ישרצו המים, ח' תוצא הארץ, ט' נעשה אדם, י' פרו ורבו, ...

הרב ברס: **מסכת אבות, חידושי הגר"א בפר"א פ"ג** ואלו הם בראשית, ויאמר אלהים יהי אור, ויאמר אלהים יהי רקיע, ויאמר אלהים יקוו, ויאמר אלהים תדשא, יהי מארת, ישרצו המים, תוצא הארץ, נעשה אדם, הנה נתתי, ופרו ורבו הוא צווי אל ברכה.

(טט – פר"א = פרקי דרבי אליעזר, מלמד על עשרה מאמרות אך לא לא מלמד מיהם.)

חילוקי דעות במאמר עשירי **לקח טוב** י' פרו ורבו,

המאמרות הם: יום אחד (א) **[א] בְּרֵאשִׁית** (ב) **[ג] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר**

יום שני (ג) **[ו] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ**

יום שלישי (ד) **פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְקוּוּ הַמַּיִם** (ה) **[יא] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשּׂא הָאָרֶץ**

יום רביעי (ו) **פ [יד] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת**

יום חמישי (ז) **[כ] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם**

יום ששי (ח) **פ [כד] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ** (ט) **[כז] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ**

חילוקי דעות במאמר עשירי **לקח טוב** (י) **[כח] וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּבְכַשֶּׁת וְע"פ **לקח טוב** פר' ואתחנן ד"ה אנכי ה' אלהיך והוא כנגד דיבור עשירי לא תחמוד (אשת רעך)**

הגר"א (י) **[כט] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע**

ברכת וקידוש השבת, שנאמרת, אינה מאמר מהעשר **[ג] וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ**, (מסקנה מהזהר על ל"ב פעם שם אלקים במעשה בראשית, ומספר זה שוה למספר המופעים בפרק א' בלבד)

וגם לא הברכה לשרץ המים והעוף **[כב] וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּב בְּאֶרֶץ:**

לעומת הברכה לאדם הנחשבת ע"פ **לקח טוב** למאמר (י)

הפסוק בתהלים הוא העדות על כי מלת **[א] בְּרֵאשִׁית** היא מאמר (א). האם טעמי המקרא בבראשית מלמדים כי מלת **[א] בְּרֵאשִׁית** היא מאמר.

ה- **זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף לא עמוד ב** מלמד והמלבי"ם מסביר כי מלת ויאמר היא רק אל אחר, והמסקנה מכך כי בלי הימצאות אחר כמו הנבראים ו/או החומר הראשון – אין משמעות למלת ויאמר, וזה תומך בפירושו רש"י בבבלי ר"ה לב,א לומר שמלת בראשית היא במקום ויאמר יהי שמים, כי בלי אחר אין משמעות למאמר כזה.

כדי להבין את הצעת הפתרון נקדים בעיון בתבנית הטעמים של הסיפא של (**בראשית א,ב**) **וְהָאָרֶץ ... תְהוֹם – אתנה, וְרוּחַ אֱלֹהִים – מונח** זקף-קטן **מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:** – טפחא מרכא סלוק. תבנית טעמים (אתנה או סלוק) מונח זקף-קטן המטעימה מלים כמו **וְרוּחַ**

אֱלֹהִים שהן תיאור, ואחריהן פעולה או מצוה כמו כאן **מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם** עשויה לרמז ללימוד אלפניה ולאחריה, ו/או ללימוד לאחריה ולהעבירו אלפניה.

עד פסוק (**ג,א**) לא נכתב מאמר. בפסוק (**ג,א**) נאמר **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** – המוטעמת בטעמים מרכא טפחא, פעם יחידה מכל המאמרות.

אפשר כי **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** – מרכא טפחא, בתפקיד תור לרבות, בא לרבות על המאמר **יְהִי אוֹר** שבפסוק (**ג,א**) עוד מאמר או יותר,

ומאמר אחד הוא הכעין מאמר **[א] בְּרֵאשִׁית** שבאמירתו (רק במובן של לסבר את האוזן) אלקים (המכונה אור אין סוף, ראה הסבר

בהמשך) כאילו הסתיר משהו מעצמו (מאורו) וכאילו פינה מקום לחומר הבריאה (ע"פ למשל שער ההקדמות לר' חיים ויטאל). ע"י תבנית הטעמים של הכתוב (**ג,א**) **וְרוּחַ אֱלֹהִים** מועבר מאמר יתיר מ-(**ג,א**) אל (**א,א**) ללמדנו שהבריאה שנבראה בבראשית הייתה ע"י אבל זה

לא מוכיח כי מלת **[א] בְּרֵאשִׁית** הוא מאמר.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניות השערות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא – מרכא; מרקי, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סונו שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ועוד מאמר לדרוש מתבנית הטעמים של (א,ג) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** – מרכא טפא אל הסיפא (בראשית א,ב) **וַיְרֵא אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל-פְּנֵי הַיָּם**: והוא המאמר הגורם לריחוף כסא הכבוד כפי רש"י (ב) ... **וַיְרֵא אֱלֹהִים מְרַחֵף** - כסא הכבוד עומד באוויר ומרחף על המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן (ראה חגיגה טו,א); 'אקובטיר' בלשונינו. ומהסיפא של (א,ב) **וַיְרֵא אֱלֹהִים** - מונח זקף-קטן, והוא תיאור **מְרַחֵף עַל-פְּנֵי הַיָּם**: - טפא מרכא סלוק, והוא פעולה, תבנית הטעמים עשויה לרמז ללימוד אלפניה אל הרישא למלת (בראשית א,ב) **וַיִּהְיֶה** – רביע בעלת מיני צירופים של רביעיות (ראה בהמשך) ללמד שמכסא הכבוד המתואר כבעל ארבעה צדדים יוצאת כעין האצלה, של תכונות של רביעיות ארבע צדדים שמכל צד נמשכות תכונות שונות לבריאה.

ראשי תיבות אחדים בצידי תבניות הטעמים.

[א] **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**: – ר"ת בב"א אהו"ה, ס"ת תאמ תמתצ = אָמַ"ת תמָצ"ת

[ב] **וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ וְנָהוּ וְחֹשֶׁךְ** - ר"ת והתו = תוה"ו, ר"ת התו = תוה"ו, כאליו נאמר בפסוק שלוש פעמים תוה"ו. ע"פ רמב"ן רבוי הצורות שהוטבעו ב- **וְנָהוּ** בחומר הראשוני.

[ב] **וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ וְנָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם** – ס"ת צהו וכלימ = צו"ה וימל"ך כפי רש"י על **וַיְרֵא אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל-פְּנֵי הַיָּם**: - כסא הכבוד עומד באוויר ומרחף על המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, זה ענין צו"ה, ואחרי שיש בראים מתקים וימל"ך – שאין מלך בלא עם.

בראשית א,ד: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר וְכָבֵד כִּי-טוֹב **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ**:

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר – דרגא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין **כִּי-טוֹב** – אתנח,

קבוצת הפרטים הוא ירדת האור ובתוך כך שינויים והבדלים בנבראים

ע"פ הנאמר **בחסידות מבוארת** (א) מציאות האור נהווה ע"י מאמר (היינו כח א-לקי) **"יהי אור"** שירד ונשתלשל עד שנעשה ממנו מציאות האור וכן בשאר מאמרות (עיין תניא שער היחוד והאמונה ס"פ י' ואילך).

(ב) ההשתלשלות הביאה שינויים והבדלים באור וחיות האלקי שממנו נבראו כל הנבראים ... והמחיה את הנבראים.

ובכולם חל הענין או ההלכה **כִּי-טוֹב** – אתנח, מגביל לומר כי רק טוב.

אֶת-הָאֹר – ג' בתורה

אֱלֹהִים – תביר, מחלק ו/או ממעט ... **כִּי-טוֹב** – אתנח – מגביל, אפשר שאחד מהם מרמז לפי רש"י – ראה שאינו ראוי להשתמש בו לרשעים, גנוז בתורה לצדיקים. **אֶת-הָאֹר** – טפא - האור כולו טוב, מלת **אֶת** מרבה על **הָאֹר**, אפשר שהאור מכיל אורות, וכולם טובים

בראשית א,ד – ה: [ד] וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

[ה] **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם** ולחשף קרא לילה ויהי-ערב ויהי-בקר יום אחד: פ

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ - צמצם את האור למידת יום ראה **ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו**

בראשית א,ג, התורה והמצוה – מלבי"ם (אוצר החכמה)

ויהי אור אמר במדרש אור שכבר היה, והוא מובן במ"ש שהאור הזה לא נברא יש מאין רק הוא אור הקדמון שממנו נאצל האור הזה רק שנתלבש ונתעטף עד שיהיה אור מוחש נתפס במקום כפי הראוי לעולם הגשמי ועל זה לא אמר ויהי כן כמ"ש ככל מעשה בראשית כי לא התהווה דבר חדש רק שהוא במקום הזה האור בעצמו שכבר היה.

וַיִּקְרָא – קדמא, מרמז על קדימות האור, דהיינו האור הכתוב בפסוק ג שקדם כדברי המלבי"ם.

רש"י (ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיִּבְרָא - אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב,א): ראה שאין פְּדִי להשתמש בו

רשעים, והבדילו לצדיקים. ולפי פשוטו כך פרשהו: **ראהו כי טוב**, ואין נאה לאור ולחשך שיהו משתמשין בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה (ראה ב"ר ג,ז).

[ה] **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם** – קדמא מהפך פסק פשטא זקף-קטן, נתחיל מתבנית מהפך פשטא זקף-קטן ללא פסק. יש כאן שני לימודים אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו.

(א) **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כעין כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מיבא אפיון כלשהו

מהכתוב שלפניו. לפי **בבלי פסחים ב א** הקב"ה קרא למאיר ובא קרא יום. הגמרא דוחה הסבר זה ומביאה פירוש אחר קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה על אמצותא דיממא. **רש"י** האי ויקרא לאו קריאת שם הוא דתימא שקרא את שם האור יום, אלא קרא לבריאה

המאירה שברא מהוד מעטה לבושו ופקדיה על מצוותא דיממא (היינו) צווהו לשמש ביום ולחשך צוה לשמש בלילה. קרא (היינו) כמלך שקרא לעבדו שיבוא לפניו (ולא קריאת שם) (א-לקים קרא לבריאה המאירה והפקידה לשמש ביום בהבדלה מן החושך שתפקידו בלילה. קבע לאור לשמש בתחום (זמן) יום).

(ב) אפשר כי הלימוד היוצא מפשוטו הוא כפירוש **רש"י בפסוק י"ד להבדיל בין היום ובין הלילה** – משיגנו האור הראשון, אבל בשבעת ימי בראשית שמשו **האור והחשך הראשונים** זה ביום וזה בלילה.

הקריאה – היינו המנוי היו לאור והחשך הראשונים ומנוי זה עבר לאור וחשך הבאים מפעילות המאורות.

[ה] **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם** – קדמא מהפך פסק, **לְאֹר יוֹם** – פשטא זקף-קטן

טט – משמעות אפשרית לפסק – ע"פ **המלבי"ם ד"ה** "ובאה התשובה (טט) – של רשב"ג **ג"ר פ"ג**), מלמד שנתעטף הקב"ה כשלמה,

ותבין ע"פ המבואר כי האור המוחלט והעצם הנשגב ית' נקרא בכתבי הקודש בשם **אור**, באורך **נראה אור**, ה' **אורי**, והיה **אור ישראל** **לאש** וכדומה ונקרא בדברי המקובלים **אור קדמון אור צח אור מצהצח**, ו**גבוה מעל גבוה יאמרו אור אין סוף**, וכו' (טט) – ובסוף הסעיף נאמר) [ג] **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר**, שצוה שישתלשל האור העליון ויתעטף במסך עד שיתגשם להיות **אור מוחש**, ולפ"ז לא היה

בריאה יש מאין רק יש מיש אור מוחש מן האור השכלי, שנקרא גם כן אור ויתחס אליו.

אפשר כי מפירוש התוה"מ המשמע היא שנברא חומר יש מאין, ולתוך חומר זה השתלשל אור העליון וכאשר החומר מאיר זה תוצאה של גישום של האור העליון אחרי אין סוף תמורות. אפשר כי משמעות הפסק – הבדלה בין אלקים הנקרא אור ובין אור המוחש. **בפסוק ג** מלת **אֱלֹהִים** בטפחה שהוא טעם

עוצר ולכן ואינה מחוברת למלה שאחריה וגם מלת **יְהִי** נמצאת בינה ומלת **אֹר**. **בפסוק ה'** תבת **אֱלֹהִים** – מהפך שהוא טעם מחבר אל מלת **לְאֹר**

שאחריה לכן טעם הפסק מדגיש ההבדל ביניהן (שם אחד – אור, המייצג שני רעיונות שונים).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השערות: אהיה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאק – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאק – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קפא – סדר קריאת; אולא = גיש = גיש"ם – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פאז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 בראשית א,א

בראשית א,א: יום שני

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם:

שיחת השבוע 1347 'י מרחשון התשע"ג פר' לך-צ' לבנון ע"פ תורת מנחם לה ע' 184 ... ידועה תורת הבעש"ט על הפסוק (תהלים קיט,ט) לְעֹלָם ה' דָּבָרָה נִצָּב בְּשָׁמַיִם, שהדיבור האלקי (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ ניצב לעולם בתוך השמים ובורא ומקיים אותם. אם הבריאה תיפסק לרגע אחד – תחבט מציאות השמים.

וב-תניא שער היחוד והאמונה פרק א ... הנה כתיב (תהלים קיט,ט) לְעֹלָם ה' דָּבָרָה נִצָּב בְּשָׁמַיִם: ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב (ישעיהו מ,ח) וְדָבַר-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעֹלָם: ס' ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ כו' ממש וכן בכל הברואים שכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובהי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בהי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בהי' התלכשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחתית ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית

ראה (בר' א,א) (ז,א)

(בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ – מרכא טפאק, כיתור לרבות, ע"פ [התורה"מ (וי' אמר נגמ,)] פועל ב-עתיד הגמור יבא גם על פעולה נמשכת. הסבר התורה"מ ותפקיד תבנית הטעמים תומכים ב-פי' הבעש"ט ז"ל אשר תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם (בפעולה נמשכת) כדכתיב (ישעיהו מ,ח) וְדָבַר-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעֹלָם: ס' ודבריו חיים וקיימים לעד ... בכל הברואים ... ואפילו בארץ הלזו הגשמית ...

בתוך – מרכא מרבה הַמַּיִם – אתנח מגביל, ביחד כעין רבוי הגבלות, היינו שהבורא הגביל שמאמרו לא יסתלק מכל אחד מהברואים.

בראשית א,ז:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ

וַיַּבְדִּיל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ

וַיְהִי-כֵן:

: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ – מונח זקא סגול, מופע ראשון בתורה

אֶת-הַרְקִיעַ – רקיע והרחבה עליו או בלתי ישיר כמו "וידבר שר המשקים את-פרעה" (בר' מקץ מא,ט)

ראה בבלי חגיגה בענין שני רקיעים ובענין שבעה או שמונה רקיעים.

אֱלֹהִים – מידת הגבורה והוא ענין של הגבלה, צמצום והעלם. אפשר שמרמז לתפקיד נוסף של הזקא שמגביל, מצמצם, מעלים מענין התוכן של טעם הסגול. ע"פ שער היחוד והאמונה לאדמו"ר הזקן פרק א, כל רקיע מן המזכרים ב-בבלי חגיגה יב,ב הוא בעל תפקיד מוגבל מתוך כלל ענין הרקיע. אפשר להסתכל על טעם הסגול מלמטה למעלה ולומר שעל הענין המסומן בשני אריחים מוסף משהו מאותו ענין אבל מוקטן ממנו. אפשר להסתכל על טעם הסגול מלמעלה למטה ולומר שלענין המסומן באריח אחד מוסף ענין דומה לו בעל פרט אחד או בעל פריטים אחדים מוגבלים לעומת הענין המקורי.

זרקא – זורק – מטיל – מרבה ברקיע מענין אלקים; נותן ברקיע ענין אלקי מיוחד; יוצא ענין משותף בין המלה בזרקא או במונח והמלה בסגול. בבלי חגיגה מלמד כמעט בכל רקיע על ענינים רוחניים המשפיעים על העולם.

ראה זרקא סגול

ראה (במדבר שלח טו,לט) וַיְהִי לָכֵם לְצִיצַת על קשרים בין רקיע וציצית

רש"י תקנו על עומדו והיא עשיתו

אור החיים וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ, מקרא זה לא היה צריך לאומרו אחר שכבר אמר פסוק שלפני זה (בר' א,א) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים וגו', בו היה לו לגמור אומרו ויהי כן, ועוד רואני כי לא יוצדק לומר ויהי כן אחר אומרו ויעש אלהים, אלא אחר אמירת ויאמר אלהים ישמיענו כי הוא אמר ותהי:

ונראה לומר כי שלשה מלאכות נעשו ברקיע, האחד היא בריאת היות גולמו במציאות וזה הוא שנברא ביום ראשון במאמר הראשון: והב' שאמר אליו ה' שיעשה רקיע, פירוש שימתח ויעשה וילון, ושיער לו ה' שיעור המיתוח הוא כדי שיספיק להבדיל בין מים למים, והוא האמור בפסוק שלפני זה:

והג' להיות שהשמים כדוריים הם ומשופעים, הרקיע ע"י ריקועו מבדיל ומפסיק בין מים עליונים המעולים הזכרים ובין מים התחתונים הנקבים.

בראשית א,ז:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ

וַיַּבְדִּיל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ

וַיְהִי-כֵן:

וַיַּבְדִּיל – רביע בין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ – מהפך פשטא פשטא מונח זקא-קטן

וּבֵין הַמַּיִם – מונח זקא-קטן

אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ – טפחא מונח אתנח

וַיְהִי-כֵן – סלוק, מגביל שנעשה מה שנאמר ללא שנוי.

• בֵּין הַמַּיִם – מהפך פשטא, מוציא ממשוטו, רש"י (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ – יתחזק הרקיע. שאע"פ שנבראו שמים ביום ראשון עדיין

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששור: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרצה, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קפא – סדר קריאת; אולא = גיש – גיש"ט – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

לחים היו וקראו בשני מגערת הקב"ה באמרו (בר' א, 1) יְהִי רָקִיעַ וגו' כאדם שמשותמו ועומד מגערת המאיים עליו.

- **הַפְּטוּת אֲשֶׁר -** פשטא פשטא, פעם ראשונה בתורה, אפשר שמודיע שההבדלה נעשתה בבת אחת, בעת ובעונה אחת בכל הבריאה. כפ"רש"י (בר' א, 1) ... וקראו בשני מגערת הקב"ה באמרו (בר' א, 1) יְהִי רָקִיעַ וגו' כאדם שמשותמו ועומד מגערת המאיים עליו. היינו מגיב ועומד מיד, ללא שהות היינו בבת אחת.
- **הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה** (ה) וכבר בארנו כי במאמר הא' יצאו היסודות מעורבים ויסוד המים היה מעורב עם יסוד האויר, כמ"ש ורוח אלהים מרחפת ע"פ המים, ועי"כ היו המים מתפשטים בגובה ... וכן ביום השני שנעשה הרקיע היה פעולתו להוציא האויר המרחף ביסוד המים ולעשותם מים פשוטים, וזה היה הכנה לקיימת המים כמו שיתבאר, אולם לעשות הרקיע הזה ה" צריך להקדים מאמר יהי אויר, שכמו שגם עתה הרקיע הזה מתקיים ע"י אור השמש שמכה על כדור הארץ וניצוצי האור שבים באור חוזר עד הסגריר כנ"ל בהקדמה ד' כן שם בטבע האור הזה שנברא ביום הראשון, רק שהיה כוחו גדול ביתר שאת כי היה אור בוער כאש, ופעל פעולתו בפקודת ה' ביום אחד מה שאור השמש היה צריך לזה שנים רבות וגו'
- אחד גורם לשניים – מבדיל בין שניים – רקיע מבדיל בין אויר ובין מים וגורם לעיבוי וגשמים
- או שניים גורמים לאחד – אור בראשית המכה בארץ ושב עד הסגריר (אור בראשית והארץ או הסגריר) גורם לרקיע
- **ראה פשטא פשטא**
- **בין המים אשר מפתח לרקיע ויבין המים** – מונח זקף-קטן מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, פעם ראשונה בתורה, כעין היקש או בנין אב ו/או דבר החוזר וקורה. אפשר שמלמד שכל מאמר הבורא עשה הבריאה שלו בבת-אחת וכך גם מאז בכל רגע ורגע כל מאמר חוזר ומחדש ומקיים הבריאה ואח"כ מצאתי מאמר הבעש"ט **שיחת השבוע 1347 י' מרחשון התשע"ג פר' לך-לך צ' לבנון ע"פ תורת מנחם לה ע' 184** ... ידועה תורת הבעש"ט על הפסוק (תהלים קיט, ט) **לְעוֹלָם ה' דְּבָרָה נִצָּב בַּשָּׁמַיִם**; שהדיבור האלקי (בר' א, 1) **יְהִי רָקִיעַ** ניצב לעולם בתוך השמים ובורא ומקיים אותם. אם הבריאה תיפסק לרגע אחד – תתבטל מציאות השמים. וב-תניא **שער היחוד והאמונה פרק א** ... הנה כתיב (תהלים קיט, ט) **לְעוֹלָם ה' דְּבָרָה נִצָּב בַּשָּׁמַיִם**; ופ"י הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת (בר' א, 1) **יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַשָּׁמַיִם** וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב (שעיהו מ, ט) **וְדַבְּרָה אֱלֹהֵינוּ יְקוּם לְעוֹלָם**; ס ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר (בר' א, 1) **יְהִי רָקִיעַ** כו' ממש **וכן בכל הברואים** שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפ"י ארץ הלזו הגשמית ובח"י דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית
- היקש ממאמר (בר' א, 1) **יְהִי רָקִיעַ** לתשעה המאמרות האחרים שבהן נברא העולם שכל אחד מהם ניצב בברואים שנבראו על ידו להחיותם בכל רגע ורגע מחדש (כעין דבר החוזר וקורה).
- אפשר שגם מלמד ככעין בנין אב שכל מקום בתורה בטעמים
 - זרקא סגול – מרבה מענינו, או מגביל, ממעט (גורע) מענינו
 - פשטא פשטא – בבת אחת
 - פעמיים זקף-קטן – כעין היקש, בנין אב ו/או חוזר וקורה.
- זקף-קטן – הבורא זוקף – מחיה הבריאה כל רגע ורגע

הרב נחמן רוזנטל הי"ו בשם **רב נתן ספר ליקוטי הלכות (רבי נחמן מברסלב)**

על הפסוק **בראשית א, 1: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** אפשר שע"פ הטעמים שבפסוק זה יש ללמוד שכמו שהרקיע נהיה במאמרו בבת אחת, כך בכל שאר המאמרות נהיה בבת אחת.

ראה **סלוק ללא טפא, פעמיים זקף בין שני קיסרים**, מאמר השם (א) כבנין אב נאמר ונברא מיד (ב) דבר חוזר וקורה – בהתמדה חוזר ונאמר ומקיים הבריאה

בראשית א, ח: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁנִי: פ

(ח) **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרָקִיעַ שָׁמַיִם – רמב"ן (א, ח):** אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר, כי השמים המוזכרים בפסוק הראשון הם השמים העליונים, אינם מכלל הגלגלים, ... הזכירהו בכראשית רבא (ב"ר ד, ב); אמרו: כל רבנין אמרין לה בשם רבי חנניה, רבי פינחס, רבי יעקב ברבי אבון בשם רבי שמואל ברבי נחמן; בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "יהי רקיע בתוך המים" (לעיל, ו), גלדה טיפה האמצעית, ונעשו שמים התחתונים ושמי השמים העליונים ... עוד – כי בעבור שירצו החכמים לעלות החומר הראשון עד תכלית ולעשותו דק מן הדקים, לא יראו שהשמים, שהם גוף מתנועע בעל חמר וצורה, הם הנבראים מן האין,

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ – מונח זרקא סגול, בתפקיד תנועה, תנודה סיבובית, כעין כריכות פתילי הצצית "והיה לכם לצצית" באותה תבנית טעמים. הרקיע (מהתפשטות חומר מהארץ הנבראת), הגלגלים ותנועות הגלגלים והכוכבים הם מיום שני של הבריאה.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ – זרקא סגול, אפשר כי מרמז לתנועת הבריאה ככעין מסלול מרחבי בסימן זרקא, או במתמטיקה סימן אינסוף, כעין ספרה שמונה מונחת על צידה, לולאה אחת או רבות מקבילות משתלבות ונפרדות וחוזרות ונפגשות, וכמו בתנועת כדור הארץ שמהירות תנועתו משתנה, יש קטעי מסלול במ התנועה מהירה יותר לעומת אחרים במ התנועה איטית, כך בתנועת כל היקום יש חלקים הנעים מהר מן מהאחרים בקטעי זמן מסוים וזה עשוי להיגרם בטבע למשל בגלל הלולאות המקבילות שיוצרות מרכזי גרוויטציה לפרקי זמן ואח"כ זה עשוי להיחלש ולעבור לריכוז אחר.

מולקולת מים שהוא החומר הראשון מורכבת משני אטומי מימן ואטום חמצן. אפשר כי הם מרומזים בצורת טעם סגול ב- **אֶת-הַרְקִיעַ** המבדיל בין מים למים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששירות: אהבה, סלוק = סוף-ספוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנוטעם, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סיור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית:
 (קדמא – סדר קרימות; אולא = גיש' – 5: יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפני
 שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.5 בראשית א,א (התשע"ה)

בראשית א,א: יום שלישי

יְנַאמֵר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֲשָׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

ילקוט מעם לועז"פ ע"פ זוהר חדש דף יב. וכל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, חוץ מארבעת המינים שהקב"ה בעצמו הוא הממונה עליהם, ולכן נבחרו לברך עליהם בסוכות, כפי שנבאר בפרשת אמור. וגו'
 יְנַאמֵר אֱלֹהִים – מונח רביע, אפשר כי תבנית הטעמים מרמזת למלא"ך הנקרא גם אלהי"ם (כמו בני האלהי"ם) מלא"ך ... כל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, מונח רביע – אפשר כי תבנית הטעמים מרמזת לרביעי מעל ארבע כרכבי העשבים והאילנות, מלאך מארבע כתות המלאכים הנמשכים מארבע חיות המרכבה
 יְנַאמֵר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא וגו', תדשא' הארץ' או הארץ' דשא' סופי תבות א"ן ג' הא-לקי"ם = מלא"ך כמדרש כל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול.

יְנַאמֵר אֱלֹהִים – מונח רביע, אמירה הכוללת לפחות ארבעה ענינים, כהמשך: כח צומח, כח צומח ע"י זרע, כח צומח ע"י ענף
 יְנַאמֵר אֱלֹהִים – מונח רביע, לפחות ארבעה ענינים, רבינו בחיי ואם תשכיל תמצא כי הזכיר הכתוב הזה חמשה מיני צמח, והן: (ט) – א) תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא (טט - ב) עֲשָׂב מִזְרִיעַ זָרַע (טט - ג) עֵץ פְּרִי שְׁטַעַם הַעֵץ כְּטַעַם הַפְּרִי (רש"י פסוק יא), (טט - ד) עֵשָׂה פְּרִי כְּלוּמַר הַפְּרִי עֲצוּמוֹ (טט - ה) אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ, הרי חמשה.

תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ – מהפך פשטא, מאמר אלקים מהפך פשט טבע הארץ הדוממת ומחדש בה (תדשא – אש דת, חיות רוחנית) כח המצמיח
 דברים האזינו לגב, ינאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מתר פאןן ואתה מרכבת קנש מימינו אשקת אש דת למו:

רש"י אש שחורה על גב אש לבנה, טט – דת – פירושו תורה, דת למו – אותיות תלמוד
 בראשית א,א ינאמר אלהים תדשא (תדשא בשינוי סדר אותיות אשקת) מאמר תד-דת-תורה שא-אש-אור חיות, הכתוב בתורה הוא התכנית, ויוצא אל הפועל בתחילה "את השמים" – שא-אש ומים, ואת הארץ, ומהארץ ע"י מאמרו מאיר ומתלבש כח המצמיח בכח הצומח שב"ואת" – בתולדות, והכוחות הם חיות מאור אין סוף ב"ה

מנחת שי בראשית א,א

תְּדַשָּׂא (טט – גרסת תר טעם מהפך = שופר הפוך). כתב בעל שברי לוחות שעל מלת תְּדַשָּׂא נמסר כן הוא במאריך (טט – טעם מרכא) וכן הוא בספרים מדויקים ועיין מה שאכתוב במאמר המאריך בסוף הספר בס"ד בתירוץ חקירה ב' דְּשָׂא. (טט – מלת דשא) במקצת ספרים בזקף קטן וכן נראה כי כן דרך לבא זקף קטן אחר הפשט (טט – טעם פשטא של מלת הארץ). אך בספרי ספרד ובדפוס קדמון (טט – מלת דשא) הוא בְּרַבִּיעַ (טט – כמו בכתר). וכן נכון כפי נגון הטעמים וכן העיר רד"ק בספר עט סופר:
 ב-כתר תְּדַשָּׂא – מהפך (=שופר הפוך), דְּשָׂא. במקצת ספרים בזקף קטן – הכתר דְּשָׂא – רביע.
 עֵשָׂה פְּרִי לְמִינוֹ. וכן (ב,א) וַעֲנַן עֲשָׂה-פְּרִי שְׁנֵיהֶם בדגש הפ"א הראשון (טט – א,א) פְּרִי מדין מפסיק (טט – כוונתו לטעם פשטא?) ומדין אתי מרחיק והשני (טט – א,א) וַעֲנַן עֲשָׂה-פְּרִי מדין דחיק שהוא במקף. עיין במכלול וספר פתח דברי בכלל אתי מרחיק ועיין עוד מה שאכתוב בכללי בג"ד כפ"ת דסמ"ך ליה"א בסוף הספר בע"ה:
 זָרְעוּ-בוֹ. בספרים כ"י ובדפוס קדמון שניהם במקף ובלא מאריך (טט – טעם מרכא במלת זרעו וללא מקף) וכן כתב א"ת:

תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא – מהפך פשטא רביע, תבנית טעמים נדירה,

לענ"ד המהלך ההלכתי כאן הוא הודעה על מצוות התלויות בארץ ישראל ומסוגלות דְּשָׂא – רביע, לארבעה מיני גידולים לענין תרומות ומעשרות ושמירת שמיטה. הארבעה הם: אחר לקיטה, אחר הנטה, אחר שליש גידול, אחר השרשה.
 דְּשָׂא – רביע, אלו ארבעת המינים שהקב"ה בעצמו הוא הממונה עליהם, ולכן נבחרו לברך עליהם בסוכות,
 גרסה אחרת מלת דְּשָׂא – זקף-קטן, בתפקיד של שני כוחות, כח המצמיח לארץ הדוממת, שהתחדש במאמר אלקים, כח הצומח במה שידשא ממנה. כח הצומח הוא בכל אופני הצמיחה, מזרע, משרשים מתפשטים, מענפים שמוציאים שרשי אור, מנטיעות אדם, מברכה, מהרכבה ועוד.

יְנַאמֵר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא או דְּשָׂא עֲשָׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינוֹ – תבנית טעמים של רביע רביע זקף-קטן זקף-קטן, או רביע שלוש פעמים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד המבטא דבר עצמתי מאד, אפשר כי כאן מורה על הכנסת כח המצמיח וכח הצומח בחומר דומם, כעין נפש בהמית לצומח. הפירוש המשולב יהיה דְּשָׂא – רביע ש- וכל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, והמלאכים באים מארבע קבוצות המלאכים שכל קבוצה משויכת לאחד מארבע המלאכים שסביב המרכבה הא-לקית, והם מעבירים את הכח המצמיח מהבורא אל התולדות לעורר בהם כח הצומח שהבורא הכניס בהם בבריאתם, כעין התעוררות דלעילא המעוררת התעוררות דלתתא.

עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינוֹ – מונח גרשיים מהפך פשטא לְמִינוֹ – זקף-קטן,

עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי – מונח גרשיים מהפך פשטא, טעם מונח מרמז כי התבנית הטעמים הבאה גרשיים מהפך פשטא יש לה שימושים אחדים, התבנית גרשיים מהפך פשטא מרמז על כעין יצא להקל ולא להחמיר. אפשר כי התבנית מרמזת להקלה ברבוי עצים ע"י הרכבה. רש"י ושפתי חכמים פירשו את המשך הפסוק בענין רבוי עצים ע"י נטיעה והרכבה של עצים.

רש"י אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ – הן גרעיני כל פרי שמהן צומח האילן (ו)ק) כשנוטעין אותו.

עיקר שפתי חכמים (ו) ולכן כתיב ב-עֲשָׂב מִזְרִיעַ זָרַע, כי העשב צומח מזרע הנזרע בארץ. ובעץ כתיב אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ, כי העץ עצמו יהפך לזרע אם ירכיב או יטע את ענפיו במקום אחר.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששירות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פסוק – מוציא מפשט; מראש = מאריך, רבוי; דוגמ – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא ספקא – יתור
 לרבית, מכל מקום; דוגמ תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפישה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
 אחד נדרש; מסק – סוף שנהלך, שלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן; 2: זקא-גדול; 3: רביע; 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר" ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפני
 שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בולבנה;

1.6 בראשית א,א (התשע"ו)

בראשית ג,ו: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְאֲכֹל וְכִי תֹאמַר הִיא לְעֵץ הַחַיִּים וַתִּקַּח מִפְּרִי וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִשְׁתָּה עִמָּה וַיֹּאכְלוּ:

(בראשית ג,ג) וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִיא גְּתֹנֶה-לִּי מִן-הָעֵץ וַאֲכֹל:

[בבלי יומא עד,א] ... גופא, חצי שיעור, רבי יוחנן אמר: אסור מן התורה, ריש לקיש אמר: מותר מן התורה. רבי יוחנן אמר: אסור מן התורה; כיון דחזי לאיצטרופי - איסורא קא אכיל. ריש לקיש אמר: מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא - וליכא. איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש: אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה, כו' ונחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה - תלמוד לומר (ויקרא **צו ז,ג**) כָּל-חֵלֶב – ! (דוחה הגמרא ואומרת) מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, כו' ספיקא הוא, איצטריך קרא לאתויי ספיקא? - אי משום הא לא איריא; קסברי (בבלי יומא עד,ב) כו' בריה בפני עצמה היא. דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב אידי בר אבין: אף כָּל לאתויי כו'. כו' ספיקא הוא, איצטריך קרא לרבווי ספיקא? אלא בריה שאני. הכי נמי: בריה שאני.

(ויקרא צו ז,ג) דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל-חֵלֶב שֹׁר וְגֶבֶשׁ וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ:

(ויקרא צו ז,כז) בִּי כָּל-אֲבֵל חֵלֶב מִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לָּהּ וְנִכְרְתָה הַגֵּפֶשׁ הָאֲבֵלֹת מֵעַמֵּיךְ:

עורכי תלמוד שוטנשטיין מביאים שקלא וטריא מן המפרשים האם הפסוק (ויקרא צו ז,ג) כָּל-חֵלֶב מלמד על חצי שיעור של חלב ושל כל האיסורים.

[בבלי יומא עד,א] (סוגריים חצי עגולים בד"כ פירוש עורכי שוטנשטיין) [המספרים בסוגריים מרובעים מתייחסים להערות עורכי שוטנשטיין] קא אכיל – (דבר אסור הוא אוכל [17] ואיסור תורה יש בו. ואילו) ריש לקיש אמר: מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא – לשון "אכילה" אמרה התורה באיסור אכילה, ובפחות מכשיעור אין כאן אכילה, שאין אכילה פחותה מכזית, ואין זה בכלל האיסור [18]. ... [23] הראשונים הקשו, שכאן משמע, שמקור איסור חצי שיעור לרבי יוחנן הוא מדרשת (ויקרא צו ז,ג) כָּל-חֵלֶב, ואילו לעיל אמרו שטעמו הוא מסברת "חזי לאיצטרופי". ותיריך הריטב"א, שמקור האיסור הוא אכן (ויקרא צו ז,ג) כָּל-חֵלֶב, אלא שלעיל אמרו מה הטעם שאסרה התורה חצי שיעור, משום "חזי לאיצטרופי". וכענין זה תירצו בתוספות כאן (ד"ה כיון), שאילמלא הסברא של "חזי לאיצטרופי" לא היינו דורשים "כל" לחצי שיעור, אבל מכיון שמסתבר לומר כן דורשים את פסוק לזה.

והר"ן (שבעות כב,א, דף ט,א בדפי הרי"ף) תירץ, שמהפסוק (ויקרא צו ז,ג) כָּל-חֵלֶב אפשר ללמוד איסור רק בחצי שיעור של חלב, ומנין לנו ללמוד לכל האיסורים, אלא שמסתבר לרבי יוחנן שטעם האיסור בחצי שיעור חלב הוא משום "חזי לאיצטרופי", וממילא הוא הדין לכל האיסורים שיש בהם סברא זו של "חזי לאיצטרופי".

ועיין תוספות ישנים שעיקר טעמו של רבי יוחנן הוא מ-כָּל-חֵלֶב, ועיין רש"י לעיל עגב, ד"ה תצי שיעור, ועיין שפת אמת ומרומי שדה. והאחרונים האריכו בענין זה אם יש הבדל בין הלימוד מ-כָּל-חֵלֶב לבין הסברא של "חזי לאיצטרופי", כגון אם יש איסור חצי שיעור באופן שלא "חזי לאיצטרופי" לשיעור שלם (עיין שו"ת רבי עקיבא איגרא, אקנד וש"ת חת"ם סופר ו,סה ועוד הרבה, ועיין קובץ שיעורים בבא בתרא שסז).

מוצע הסבר לאיסור חצי שיעור מן התורה המבוסס על הכתוב ועל תבניות טעמי המקרא שלהם ולא רק כסברות.

[ענג שבת, הרב גוטמאן מתתיהו יחזקאל ע"ה (אוצר החכמה)] (בתרגום מאידיש) סעיף ה. (בראשית ג,ג) הִיא גְּתֹנֶה-לִּי מִן-הָעֵץ וַאֲכֹל: אכלתי וַאֲכֹל עוד (מדרש) (טט: המדרש הוא [בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יט סימן יב] ... א"ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן, אלא וַאֲכֹל, (טט: היינו) אכלתי וַאֲכֹל, אר"ש בן לקיש אדה"ר (אדם הראשון) לא נטרד מגן עדן עד שחירף וגידף, (טט: בהתרתו וַאֲכֹל). (המשך [ענג שבת]) איתא במדרש תלפיות אדם הראשון אכל מעץ הדעת חצי שיעור. וריש לקיש אמר [יומא עד,א] האוכל חצי שיעור פטור. אם כן מדוע אדם הראשון נענש? ונאמר ב-[ירושלמי (תרומה פ"ה,ה"א)] ריש לקיש מודה שאם היה בדעתו להשלים (טט - אכילתו) לשיעור, חייב. ועל כך מעיר המדרש, שאדם לא אמר אכלתי (טט: בעבר ולא אוסיף) אלא וַאֲכֹל, שחשב שוב לאכול (ע"פ ספר "לחם אשר" (טט: כנראה המקור לרב גוטמאן)) (טט: מסתבר שלא היה לו אפשרות לאכול שוב, לכן לא השלים דעתו).

טט – בהערה [22] של עורכי [תלמוד שוטנשטיין] [יומא עד,א], נאמר - הפשט מלמד על האוכל שיעור שהוא בכרת, ואינו מלמד על שיעור כל שהוא הנקרא חצי שיעור. בהתבססות על ספר [ענג שבת] המקור לחצי שיעור מן התורה הוא בספור המעשה על הצווי לאדם הראשון שלא לאכול כלל מעץ הדעת והעבירה של האכילה אפילו של חצי שיעור. בצווי נאמר (בראשית ג,ג) וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיֹמֵי אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: – האדם נברא כבן 20 שנה, ומיתה בגיל זה היא מיתה בידי שמים. ואף שהיו לו כבר ילדים, גם הם אכלו ונתחייבו באותה מיתה.

(בר' ג, ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב – מונח פזר מונח תרסא,

כִּי טוֹב – מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, אחד מהם הוא ענין של חצי שיעור שאדם הראשון אכל מעץ הדעת.

הקב"ה צוה לא לאכול כלל מעץ הדעת כדי שהאדם ישאר בלי כל קשר למה שלא מתאים לו. חצי שיעור בין מעט בין הרבה מלכלך את האוכל בגוף ובנפש. ראה הסבר ע"פ תורת החסידות.

תפקיד אפשרי אחר אכילת השיעור בתוך אכילת פרס. דעות אחדות מהו שיעור אכילת פרס. הדעה המינימלית היא של כ-2 דקות בשעון הנהוג בשנת התשע"ד. אפשר כי בפסוק יש רמז לכך, גי' כִּי עולה 30. אם נניח כי אלו חלקי שעה בת 1080 חלקים נקבל את שיעור הזמן השווה ל- 1.666 דקות, שזה פחות מ-2 דקות. אבל גי' כִּי טוֹב עולה 47, אם אלו חלקי שעה של 1080 חלקים, שזה 2.611 דקות. אם זה הזמן התורני אז 2 הדקות שקבעו רבנן הן גדר שלא להגיע לזמן התורני.

הדעה המקסימלית לשיעור אכילת פרס היא שיעור הזמן של גמיעת ג' ביצים חמים (ללא זמן הצליה). ראה לענין שיעור יחוד שחישבנו ב-[בר' תולדת כו, ו] ממלת כְּפֻעַט גי' 139 אם זה חלקים של שעה בת 1080 חלקים אז זה שווה ל- 7.722 דקות. זהו בערך הזמן שמביא ב-[ש"ת מנחת יצחק ח"ד ס' צד] המתחיל מדעת מהר"ם שיק של 8 – 9 דקות. [ש"ת מנחת יצחק ח"ד ס' צד] מביא בשם [החתם סופר] ששיעור אכילת פרס ושהיה בבית המנוגע, למ"ד שזה כדי גמיעת ד' ביצים חמים, הוא 9 דקות.

נחלק 7.722 דקות ב-3 ביצים ונכפיל ב-4 ביצים נקבל 10.296 דקות. אפשר לומר כי רבנן גדרו מלמעלה שיהיה פחות ולכן זה 9 דקות לדי' ביצים ופחות מ-7.722 דקות לג' ביצים, וכן גדרו מלמעלה ל-2 דקות ולא 2.611 דקות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
(קדפא – סדר קריאת; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

טוב – תרסא העשויה לרמוז לגי' המלה העולה 17 – אפשר 12 שעות מתחילת יום ששי בבריאה, ועוד 5 שעות מבריאתם עד שעמד על רגליו. מעתה האדם בעל בחירה להתאוות טוב וקדושה, או להתאוות כמו בהמה לקיומו בלבד ע"י אכילה והקמת צאצאים.

בבלי סנהדרין לחב, ... אמר רבי יוחנן בר חנינא: שתיים עשרה שעות היו היום; שעה ראשונה – הוצבר עפרו, שניה – נעשה גולם, שלישייה – נמתחו אבריו, רביעייה – נזרקה בו נשמה, חמישייה – עמד על רגליו, שישייה – קרא שמות, שביעייה נזדווגה לו חוה, שמינייה – עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעייה – נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירייה – סרח, אחת עשרה – נידון, שתיים עשרה – נטרד והלך לו.

טוב – תרסא העשויה לרמוז לגי' המלה העולה 17 והוא שם א-ה-ו-ה

טוב – תרסא העשויה לרמוז לשיעור הזמן שבבואו יצטוו לאכול מעץ הדעת, וזה בכניסת שבת קדש.

כאן נפריד בין סיפור המעשה שאדם הראשון נענש אף-על-פי שאכל חצי שיעור ובין המסקנה התורנית. אפשר לדמות את עץ-הדעת לכוי. אם הכוי בריה מיוחדת או מתברר כי הכוי בהמה, החלב שלו באיסור תמידי. אם מתברר כי הוא חיה האיסור ניתר. וכן עץ הדעת, לשעתו היה כעין בריה מיוחדת או ספק והאכילה ממנו היה איסור בכלשהו. ע"פ המדרש אם אדם הראשון היה מקיים את מצוות הלא תאכל מעץ הדעת עד כניסת השבת, היה מתברר כי האיסור זמני ומעתה פריי מותר.

ותרא האשפה – מונח פזר, כעין שני תפקידי פזר, (א) ילמד לכל התורה בענין חצי שיעור אסור מן התורה. (ב) אזהרה לחצי שיעור מן התורה אף שאינו בעונש.

(בראשית ג, ג) עץ הדעת טוב ורע הוא מבחינתנו מקור לכל איסורים בתורה (הרב סנדר ארלנגר הי"ו) כי הוא כללות החיות של העולם הזה הנקרא עולם העשייה. חצי טוב וחציו רע, שמבחי' חציו הטוב מקבל גם חציו הרע. ומחציו הרע מקבלים ג' קליפות הטמאות לגמרי. כאשר ישראלי עובר על אחת משם"ה לא תעשה הרי הגיד המתאים בדם הנפש החיונית משפיע חיות מהקדושה אל הקליפה הטמאה ויונק מאחת משלש קליפות הטמאות. על עבירה של חצי שיעור של אסור אין עונש אבל יש פגימה בקדושה של הישראלי העבריין ופגימה בקדושה בכלל.

נעזר בתורת האדמו"ר הזקן כדי להבין כיצד **(בראשית ג, ג) עץ הדעת טוב ורע** הוא מבחינתנו מקור לכל איסורים בתורה (הרב סנדר ארלנגר הי"ו). עץ הדעת ע"פ **[תניא ליקוטי אמרים פרק לו]** הוא כללות החיות של עו"הז שהיא קליפת נוגה ... שבעולם העשייה רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב בתוכה [שממנה באות מדות טובות שבנפש הבהמית שבישראל כמ"ש לעיל] והיא בחי' **ממוצעת** בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחי' ומדרגת הקדושה ולכן פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות [כמ"ש בע"ח שער מ"ט ריש פ"ד בשם הזהר] ופעמים שהיא נכללת ועולה בבחי' ומדרגת הקדושה דהיינו כשהטוב המעורב בה נתברר מהרע וגובר ועולה ונכלל בקדושה ...

שלש קליפות הטמאות ... יניקתן וחיותן מהקדושה עכשיו היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן ישראלי חייב לא לעבור על אחת משם"ה לא תעשה כדי להפריד שם"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו מאחת משלוש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפיען שם"ה לא תעשה דאורייתא וענפיהן מדרבנן. עשיית עבירה יונקת משלש קליפות הטמאות ומאפשרת להן לינוק חיות לעצמן מהקדושה.

(בראשית ג, ג) עץ הדעת טוב ורע – רביע ... זקף-קטן תבנית טעמים בתפקיד כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, **ורע** – זקף-קטן, שתי מדרגות שבקליפות (א) שלש קליפות הטמאות (ב) קליפת נוגה שגם הטוב שבה הוא בבחינת יש, משאין-כן בקדושה שהוא בבחינת ביטול (לא מעורב בו רע), שבעולם העשייה רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב בתוכו, **(בראשית ג, ג) עץ** – רביע, ארבע מקורות לרע, (א) קליפת נגה של ההתאוות לדברים המתרים מעבר לנצרך, וע"פ **[שם משמואל פר' וירא שנה תרעת]** יצא הרע של דבר הרשות המתהפך לכאן ולכאן, (ב) – (ד) אלו שלוש הקליפות הטמאות (רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת) מקור כל העבירות החמורות ע"ז, ג"ע, ש"ד. וע"פ **[אור התורה, נביאים וכתובים ג: האדמו"ר הצמח צדק, ע' 84]** מקור כל המחשבות הרעות שהיצר הרע בא מהן.

לארבע הקליפות **(חזקאל א, ד) וְאָרְא וְהִנֵּה רִיחַ סַעְרָה בָּאָה מִן־הַצְּפוֹן עֲנַן גְּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַחֶמֶת וְנִגְהָ לָּו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ יֵצְאוּ הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: [תיקוני זוהר תקונא תמני סרי] [המתחיל בדף לא עמוד ב]] ... אמר רבי אלעזר אבא ואמאי אסיר לאסתכלא בקשת אמר ליה רבי שמעון ברי בגין אינון קליפין דמתלבשין ביה ודאינון ביה דאינון **(חזקאל א, ד) ריח סערה** ... ענן גדול וְאֵשׁ מִתְלַחֶמֶת וְנִגְהָ לָּו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ יֵצְאוּ הַחַשְׁמַל וְאֵשׁ מִתְלַחֶמֶת וְנִגְהָ לָּו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ יֵצְאוּ הַחַשְׁמַל דְּאֵשׁ וְהִנֵּה רִיחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצְּפוֹן דָּא קוּ תְהוּ קְלִיפָא יְרוּקָא דַּאֲגוּזָא קוּ יְרוּק עֲנַן גְּדוֹל קְלִיפָה תְנִינָא חוּוּרָא דַּאֲגוּזָא וְדָא בְהוּ וְאֵשׁ מִתְלַחֶמֶת קְלִיפָה תְלִיתָא דַּאֲגוּזָא וְדָא חֶשֶׁךְ וְנוֹגָה לָּו סָבִיב דָּא קְלִיפָה רְבִיעָא דַּאֲגוּזָא דַּאֲיֵה אַתְּחַדָּא בְּמוּחָא וּמִתּוּכָם כְּעִין הַחַשְׁמַל דָּא מוּחָא דַּאֲגוּזָא וְדָא יַאֲקוּדוּנְקָא**

(בראשית ב, טז) וַיִּצַל ה' אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם עַל־עַץ־הַגֵּן אֲכַל תְּאֵבֶל: (ז) וּמִעֵץ הַדְּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיִוְם אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, לֹא תֹאכַל – מרכא טפחא, יתור לרבות על לֹא תֹאכַל – אכילה של כוית (הנקראת אכילה ב-**יומא עד,א**), אכילה של פחות מכזוית, מִמֶּנּוּ – אתנה מגביל, דווקא ממנו, גי' מִמֶּנּוּ עולה 136 עולה "צום" שלא יאכל כלום.
כְּיִוְם – תביר, התפקיד לא ממש, לא ממש באותו יום יקרה מוֹת תָּמוּת אלא שמוים זה תרד המיתה לעולם.

(בראשית ב, טז) (ז) היא האזהרה לעץ-הדעת ו- (בראשית ג, ג) מלמד לפזר אזהרה לכל עבירה כדי שבית-דין יוכל לענוש, ודיין הדין דין אמת נמשל ב- [בבלי שבת יא, ו- [מכילתא] על הפסוק (שמות יתרו יח, ד) ... מִן־בְּקָר עַד־עֶרְבָּ: [רש"י] ... אפשר לומר כן? אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו ... מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנאמר ויהי ערב וגו'

(א) אין עונשים אלא אם מזהירים על שיעור (ב) יש להזהיר גם על חצי שיעור אף שלא עונשים בכל התורה על חצי שיעור. עץ-הדעת היה מצב מיוחד של ענישה לא בגלל שיעור אלא גזרה, והרמז לשעורים וללימוד לשאר איסורים נמצא בספור האכילה ב- (בראשית ג, ג) מִמֶּנּוּ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השעורה: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פסוק – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שניו משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב
אחד נדרש; פסוק – סדר שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קרימת; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.7 בראשית א,א (התשע"ז)

ממאמר שעורה ושיעורין, מצוות התלויות בארץ ושיעורי זריעה

בראשית א,א – יב:

[יא] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

[יב] וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

תוספת על המאמר המקורי – הסבר בעזרת תבניות הטעמים בדרך הלכה: (א,ב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ – קדמא ואולא, כעין כלל קדמאה, ופרטיו
דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ לְמִינֵהוּ, אם וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב מהווה כלל בתראה אשר ירבה
בפרטים כעין אלו הנמנים. טעם הפרט דָּשָׁא – תלשא, מלמד על שיעור שעורה. דָּשָׁא – תלישא-גדולה=תלשא, בתפקיד שיעורין ומחיצין
לכתוב לפני-כן (מימין) כולל בפסוק הקודם, ולכתוב אחריו (לשמאל). אפשר כי הכלל הסוגר ירבה מפרט זה שיעורי הרחקות זריעה של
עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ למאכל אדם ובהמה למנוע מראית עין של כלאיים. ושיעורי זריעה, שתילה, הרכבה של וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר
זָרְעוּ-בוּ למאכל אדם ובהמה למנוע מראית עין של כלאיים, ובהרכבה גם הרכבות אסורות.

עֵשֶׂה-פְּרִי – מקף כרב-מצב עץ עשה פרי (א) עץ שאינו מרכב (ב) עץ שאינו מרכב בשאינו מינו (ג) עץ מרכב בשאינו מינו

וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכים לנושא ושעל כל אחד מהם חלה אותה הלכה.
אפשר כי מלמד על חלות שיעורי הרחקות זריעה שתילה הרכבה למאכל אדם ובהמה למנוע מראית עין של כלאיים, ובהרכבה גם הרכבות
אסורות.

עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכים לנושא ושעל חלק מהם לא חלה הלכה מסוימת.

אפשר שמלמד שרק בארץ-ישראל חלות הלכות התלויות בארץ וביניהם הלכות כלאיים, ולא הלכות כלאיים אינן חלות בחוץ לארץ.

לְמִינֵהוּ – אתנח מגביל, צ"ע. עד כאן תוספת חדשה למאמר.

רש"י (בר א,י) מפרש ע"פ [בבלי חולין ס,א], כי הדשאים למדו מן העצים לגדול כל מין לעצמו. מתחילת הבריאה הדשאים צמחו כל מין
לעצמו והתורה מצוה כי הפרדה זאת תשמר ע"י האדם וזהו איסור כלאים שלא לערבב המינים. בטבע הדשאים צומחים ללא שמירת מרחק
מסוים. לעומת זאת האדם המגדל צמחים מצווה על אופנים שונים של הפרדה למניעת כלאים ומראית של כלאים.

רש"י פתח פירושו לתורה בכבוד ארץ-ישראל וכבודה מתבטא בפסוקים (בר א,יג) בהם מרומזת קדושת ארץ-ישראל לפחות במצווה
אחת מהמצוות התלויות בארץ והיא מצוות כלאים. נאמר ב-[משנה כלים פ"א,מ"ו] עשר קדושות הן: ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות
ומה היא קדושתה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות: כדי שהעומר ושתי הלחם

מהתבואות והביכורים מהפירות יהיו ראויים להבאה צריך לגדלם כמצוות התורה וראשית לכל זריעתם צריכה להיות ללא כלאיים. ע"פ
[בבלי קידושין לט,א] כלאי הכרם בחו"ל אסורים מרבנן, הרכבת האילן בחו"ל אסורה מהתורה, כלאי זרעים בחו"ל מותרים גם מרבנן לכן
יחודה וקדושתה של ארץ-ישראל באיסור כלאי זרעים מדאורייתא בארץ-ישראל בלבד ויחוד וקדושה זאת מאפשרת להביא ממנה העומר
והבכורים ושתי הלחם.

מצוות כלאי צמחים מצווה על שיעור מרחק בין צמחים בגידול חקלאי מסודר בידי אדם. לקביעת שיעור מרחק הקב"ה גילה בפסוקו (א,יב)
כי גרגר השעורה הוא כלי המדידה של שיעור ההרחקה.

במאמר נראה כי בפר' חיי שרה מרומז כי שעורה ודגנים אחרים צריכים בהנהגה טובה כ- 4.8 אצבעות בין זרע לזרע (כאשר האצבעות
נמדדות בגרגר השעורה), לתת להם מרחב חיות להוציא תנובה אופטימלית, דבר שגם התגלה במחקר חקלאי לאחרונה. בהמשך המאמר
נראה פסוקים נוספים מפר' לך-לך ופר' וישלח, המלמדים על קבלת המסורת של שיעורי מרחק בין זרעי צמחים ממינים שונים. מהם נלמד
כי זריעת חמשה מינים שונים זה מזה בערוגה של ששה על ששה טפחים (היינו אמה על אמה) צריכה 6 אצבעות בין זרע לזרע לתת לו
מרחב חיות להוציא תנובה אופטימלית.

גרגר השעורה ככלי המדידה של שיעור ההרחקה ועוד שיעורין אחרים

מתפקידי תלישא-גדולה – תלשא: א' שיעורין וגו', ב' נבחר, ראש וכד'

במקום אחר בעיון העלינו השערה כי הטעמים תלישא-גדולה – תלשא במנהג הספרדי ותלישא-קטנה – תרסא במנהג הספרדי מבטאים בין
תפקידיהם קשר למאמר חז"ל [בבלי סוכה ה,ב] שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. המופע הראשון בתורה של תלישא-גדולה
– תלשא הוא בפסוק (בר א,יג) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ
לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ – קדמא ואולא דָּשָׁא – תלשא, מילת דָּשָׁא מתיחסת לצמח, ושם הטעם למנהג הספרדים תלשא בחילוף סדר אותיות שתלא
(גנן, השתל, השתיל) מרמז בצורתו על פרח או צמח. כמו-כן בחילוף סדר אותיות נקבל אשת"ל, אתל"ש. יש בכך רמזים לבחירת גידול או
עקירה לפי חפץ הגנן. אחד התפקידים של התלישא-גדולה – תלשא מרמז על "נבחר", "ראש".

לפי שהמלה (בר א,יג) דָּשָׁא נמצאת כמעט בראש פסוק (בר א,יג) ומוטעמת בטעם תלישא-גדולה = תלשא, שהוא בעל תכונה ללמד לפי
תפקידיו לכתוב לפניו (לימינו) ולכתוב אחריו (לשמאלו). אפשר שמלמד לשיעורים למניעת כלאיים שיוסקו מ-(בר א,יג) ומ-(בר א,יב).

לענ"ד מילת דָּשָׁא בטעם תלשא מורה כי אחד מתפקידי טעם תלשא – תלישא-גדולה מורה על היות צמחים (ראה דיון בהמשך) פְּלִים
לשיעורי תורה מסוימים לקיום המצוות. וכתב ה- חזו"א "שיערו הגאונים את שקל הקדש במשקל השעורה שמשקלו טבעי ו-מתקים
בכל דור ... הצמח הזה שקבעו חכמים, הוא הקובע השיעור בכל זמן ובכל מקום כמו שהאגודל קבע שיעור בכל מקום"¹.

ה-רמב"ם מביא הלכה למשה מסיני (הלמ"מ) הקשורה לשעורה אשר אינה מובאת בגמרא, כי מדידת שקל-כסף הנאמר בתורה הוא בפרי
השעורה, היינו גרגר שעורה. בפירושו המשנה בתחילת קידושין (חצי גרגר'), ובפירושו המשנה ל-בכורות פרק ח' משנה ז' כתב הרמב"ם

¹ מידות ושיעורי תורה, הרב פנחס חיים בניש הי"ו, מהדורה התשמ"ז, ע' שצ"ב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא וקשרם לתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפצית השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא = מראש; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שניו משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפיטח; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מרף – רב-מטב של המושג, כד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שחלק, השלים והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן ... 2: זקא-גדול ... 3: רביע – 4: ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם = יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "יג מידות דר"י ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

שקבלה איש מפי איש שהגרגר הוא משעורה ואינו יודע לו שום טעם. ע"פ "מידות ושיעורי תורה", דעת הרמב"ם מופיעה בגאונים וברי"ף וכן הביא דעת ה-חזו"א בקונטרס השיעורים א"ח סימן ל"ט ס"ק ג' כי הקב"ה מסר למשה ששיעור הפרוטה הוא על פי משקל שעורה בכסף צרוף.

מתוך העיון ב-**[בבלי קידושין ב]** זכינו לגלות כי בקרא **(בראשית ח"ש כג,טו)** **אַרְץ אֲרֻבַּע מֵאֹת שָׁקֶל-בָּסָף מֵלֶת אֲרֶץ** בטעם תלישא-קטנה (תרסא) מרמזת על לימוד שיעור במלים **שָׁקֶל-בָּסָף** ושיעור זה התגלה כקשר בין שקל-כסף ובין גרגר שעורה והמסתעף מכך כפי שמפורט בהמשך.

- הערה היות והשעורה היא שיעור נפח קטן מכל הפירות ב-**(דברים עקב ח,ח)** **אַרְץ חֲסֵה וְשַׁעֲרָה וְגַפְן וְהֶאֱנָה וְרִמּוֹן אֲרֶץ-גִּית שָׁמֶן וְדָבְשׁ**: אשר נאמר לשיעורין, אפשר היה לבטא נפח כל פרי מוזכר כמכפלה של מספר גרגרי שעורה, אבל לא מצאנו שימוש ברעיון כזה.
- הערה על מילת ארץ ושיעורין:

א. הפסוק **(בראשית א,יב)** **וַתּוֹצֵא הָאֲרֶץ דֶּשֶׁא מִרְעָה עַל הַיּוֹת צִמְחִים פְּלִים לְשִׁיעוּרֵי תוֹרָה מִסּוּיָמִים לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת**.
ב. הפסוק **(בראשית ח"ש כג,טו)** **אַרְץ אֲרֻבַּע מֵאֹת שָׁקֶל-בָּסָף** מרמז לשיעור יסודי בפרי היינו גרגר **צמח** שעורה.

ג. הפסוק **(דברים עקב ח,ח)** **אַרְץ חֲסֵה וְשַׁעֲרָה וְגַפְן וְהֶאֱנָה וְרִמּוֹן אֲרֶץ-גִּית שָׁמֶן וְדָבְשׁ**: אם נאמר לשיעורין, אזי מלמד כי צריכין לשער בפירות **צמחים** שנשתבחה בהן ארץ-ישראל לאיסורי תורה (בין בסוג, בין בגודל בינוני).

ג.1. בספר **[מידות ושיעורי תורה לרב ח"פ בניש]** פ"ב סעיף השיעורים בפירות א"י או בפירות כל מקום, מביא **[ירושלמי ביכורים פ"א,ה"ג]**... ולמה נכללו **(דברים עקב ח,ח)** **אַרְץ חֲסֵה וְשַׁעֲרָה** וגו' כל שבעת המינים בפסוק ר' יהודה בר' ור' שמואל בר נחמן חד אמר לברכה וחונה אמ' לשיעורין וגו' כמוזכר בבלי (ברכות מא א, עירובין ד א סוכה ה ב) כל הפסוק הזה לשיעורין וגו'

ג.2. אפשר כי גם פסוקים אחרים עם המלה **ארץ** וצמחים עשויים להיות עם קשר לשיעורין, כגון **"ארץ זבת חלב ודבש"** המופיע בתורה אחד עשר פעמים, רובם בטעמים תביר מרכא טפאא סילוק או אתנה, בא ללמד שיעור או גודל כלשהו, כגון **[בבלי מגילה ו,א]** וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש ... ריש לקיש ... ציפורי ששה עשר מילין על ששה עשר מילין, ... רבי יוחנן ... עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי

[בבלי עירובין ד,ב] כמה ירחיק בכרם למנוע כלאי הכרם? הרב משה קובלסקי, מאורות הדף, אבל אם הכרם נטוע בפחות מ-24 טפה (ארבע אמות) בין שורה לשורה זה כרם שעתידי להיחרב, לכן אינו אוסר 24 טפה, אלא רק 6 טפה (אמה אחת), ובפחות מחמישה גפנים – אוסר תשע טפח?
ע"כ ממאמר שעורה ושיעורין

דברים, כי-תצא כב,ט: **לֹא-תִזְרַע פְּרִמָּךָ פְּלִאִים פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתִבּוֹאֵת הַפְּרָם: ס ויקרא קדשים יט,יט:** **אֶת-חֲקֵתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתְךָ לֹא-תִרְבִּיעַ פְּלִאִים שֶׁדָּךְ לֹא-תִזְרַע פְּלִאִים שֶׁעֲטָנוּ לֹא יַעֲלֶה עִלְיָךְ: [כ] וְאִישׁ – תלשא, בתפקיד ללמד אלפניו וללמד לאחריו,**

אלפניו – לשיעורי כלאים שונים, הנלמדים גם ב-**(בראשית א,יב)** **וַתּוֹצֵא הָאֲרֶץ דֶּשֶׁא** **רל"ג (יט) אֶת-חֲקֵתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתְךָ לֹא-תִרְבִּיעַ פְּלִאִים** – הנה הרביעה רמז למשגל, כמו שאמר במה שקדם: "ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרביעה" (וי' יח,כג). ועניין זאת האזהרה הוא, שלא ירביע דבר ממין אחד מהבעלי חיים על נקבה ממין אחר. ולפי שאינו מרביע אותם בהעלאתו אותם זה על זה, כי להם מעצמם התחלה בזה הפועל כשיאותו זה לזה למשגל, או שלא יאותו, הנה לא יעבור על זאת האזהרה אם העלם זה על זה, אם לא הכניס בידו אבר הזכר באבר הנקבה. והתועלת בזאת המצוה מבואר, כי בזה מהפסד הסדר והיושר אשר בדברים הטבעיים, מה שלא יעלם. עם שזה יהיה סבה להפסק התולדה מהנולד מכלאים, כמו שהתבאר בספר 'בעלי חיים', ולזה יפסד בזה האופן הרבה מהטוב שהשפיע השם יתעלה עלו בממצאות. עם שזה יביא להאמתן שאין בכאן צורה יתחלף בה דבר מדבר, כמו שחשבו הרבה מהקודמים. ובכלל, הנה ההאמנה בשיש בכאן מינים מיוחדים יתחלפו צדמם מקצתם במהותם, הוא מפני הצורה אשר בה ייוחד מין מין מהם. ולזה צוהה התורה בזה להחכימו, כי זה ממה שיישירונו להשגתו יתעלה, כמו שזכרנו פעמים רבות, רוצה לומר: ההאמנה במציאות הצורות. **(וי' קדשים יט,ט)** **שֶׁדָּךְ לֹא-תִזְרַע פְּלִאִים** – רוצה לומר, ש- **לֹא-תִזְרַע** בו יחד שני מיני זרעים, אלא אם היה הזרע האחד בשדה אחד, והזרע השני בשדה אחר. והתועלת בזאת האזהרה הוא התועלת אשר באזהרה הקודמת – להיישירונו שנאמין במציאות הצורות גם באלו הדברים, כי היה אפשר שיחשב בהם שלא יתחלפו כי אם במקרים; כמו שחשבו קצת מהקודמים, שיהיה התחלפות אלו הדברים, עם היותם מדברים אחרים בעצמם, מצד התחלפות החלקים שמהם הורכבו במצב והסדר והתמונה. וראוי שתדע, כי זרעיתו הזרעים **פְּלִאִים** הוא, כשיהיה מהזרע האחד עם האחר **שיעור מורגש**. ואולם אם היה באופן שיקרא כל הזרע בשם הזרע האחד, הנה הוא מבואר שאינו כלאים; כי המדקדק לזרוע הזרע האחד לא יקפיד בזה השיעור, אם נתערב בו מזרע אחר. והנה עמדו על זה השיעור רבותינו ז"ל **(ראה משנה כלאים ב,ב)** לפי מה שקבלו מפי משה רבינו עליו השלום, והוא אחד מעשרים וארבעה; רוצה לומר, שאם נתערב עם הזרע אחרים אחרים אחד מעשרים וארבעה בתערובת ההוא **(ט: ראה משנה כלאים ב,א)**, הנה הם כלאים, אבל בפחות מזה השיעור אינם כלאים. וזה אמנם יהיה כשנתערבו מיני תבואה או קטנית בקצת. ואמנם אם נתערבו זרעוני גנה בתבואה או קטנית, לא יהיה שיעורם אחד מעשרים וארבעה כי כבר יהיו פחות אחד מעשרים וארבעה כשנזרע, ועם כל זה היה להם שיעור נרגש בנוזע. והמשל, כי זרע הכרוב – אם נתערב שיעור אחד ממנו בשלשים שיעורים מתבואה או קטנית, הנה כמעט שיהיזק זרע הכרוב מהארץ הנזרעת שיעור שזה לשיעור שיהיזק בו זרע התבואה או הקטנית, ולזה יהיה שיעורו אחד מעשרים וארבעה מהמקום שזרע בו המעורב; רוצה לומר, שאם היה הזרע בהזרעו מחזיק שיעור אחד מהארץ, כאלו תאמר אמה על אמה, והתבואה שנתערב עמה מעשרים ושלש אמות מרובעות, הנה הכל **פְּלִאִים**. והנה מבואר, שאין הסבה בהרחקת כלאי זרעים אלא מפני מראית העין, לא מפני יניקתם מחלק אחד מהארץ; שאם היה הדבר מפני היניקה, לא היתה התורה אומרת **(וי' קדשים יט,ט)** **שֶׁדָּךְ לֹא-תִזְרַע פְּלִאִים** אבל תזהיר שלא **תִּזְרַע הָאֲרֶץ תִּזְרַע פְּלִאִים**, והוא הדין בלתי ראוי להקרא 'שדה', אסור לו לזרוע בשדה לו שיעורים; ובשדה אחר סמוך לו שיעורים. ומזה המקום יתבאר, שאם היה המקום שזרע בו חטים בלתי ראוי להקרא 'שדה', אסור לו לזרוע שזרע לו שיעורים; וכן הענין בשאר זרעים. והנה השעורים יתחלפו לפי מזג הדבר הנזרע. והמשל, כי זרעוני גנה יזרעו מהם יחד שיעור קטן, כי המקום ההוא הוא 'שדה' לפי הזרע ההוא; ולזה אפשר לזרוע מהם במקום קטן מינים רבים. והשעורים באלו הדברים, עם שהם מקובלים מפי רבינו משה עליו השלום, הם עוד מבוארים מצד מנהג הזרע באלו הזרעים. ולפי שהתורה לא חששה בכלאי זרעים אלא מפני מראית העין, כמו שבארנו, הנה כשיתערב בזרע הנזרע זרע שאין מה שיוציא ראוי לאכילה – לא יתחייב עליו משום כלאים, כי הרואה לא ישפוט שנזרע זה הזרע כלאים כבונה, כי הוא בלתי ראוי לאכילה. וראוי שתדע כי הזרעה תהיה אם כשזרעו בידו אלו הזרעים בשדה, או כשיחפה אותם בעפר אם היו בארץ, כי הוא ישים אותם וזרעונים בזה החפץ. והוא מבואר, שזאת האזהרה אינה נוגעת אלא בארץ ישראל, כי היא תלויה בארץ. וראוי שתדע מזה האזהרה, שאין בזרעני אילנות כלאים כי נזרעו יחד, כי אין האילנות דומין לזרעי השדה שסמוכין זה לזה. ולזה אם הקפידה התורה בזה בכמו אלו הזרעים, אין ראוי שנלמד מהם זה הדין בזרעי האילנות, כי הם בזה הדין למטה מזרעי השדה. וזה כבר התבאר מהשרשים הכוללים. ואולם יתבאר, שהרכבת מין במין אילנות – הצורה אסורה; וזה, שאם הקפידה התורה בזרעים שלא יזרעו כלאים, ואע"פ שכל אחד מהם גדל בפני עצמו, כל שכן שתפקיד בהרכבת מין במין. ולזה יתבאר, שהמרכיב אילן באילן או ירק באילן לוקה.